

Sygn. akt II UK 270/17

POSTANOWIENIE

Dnia 10 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku P. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W.
o podleganie ubezpieczeniu społecznemu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 31 sierpnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2016 r. oddalił apelację wnioskodawcy P. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 8 stycznia 2016 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W. z dnia 24 sierpnia 2015 r. stwierdzającej, że do wnioskodawcy z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w Polsce ma od dnia 1 lutego 2013 r. zastosowanie ustawodawstwo polskie.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, praca wnioskodawcy, prowadzącego działalność gospodarczą w Polsce, wykonywana na podstawie umowy o pracę zawartej ze słowacką firmą M. s.r.o. w C., ma charakter marginalny w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz.

UE. L. 284 z dnia 30 października 2009 r., dalej jako rozporządzenie wykonawcze) i jako taka nie może być brana pod uwagę do celów określenia właściwego ustawodawstwa według zasad z art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 29 kwietnia 2004 r. nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 2004/166/1, dalej jako rozporządzenie podstawowe). Z przedstawionych przez wnioskodawcę dowodów wynikało bowiem, że stosownie do podpisanej umowy miał on pracować 10 godzin w miesiącu za wynagrodzeniem 40 euro miesięcznie. Takie zatrudnienie odpowiada 2,5 godzinom pracy tygodniowo i wynagrodzeniu ok. 145 zł miesięcznie, czyli ma marginalne znaczenie pod względem czasowym i ekonomicznym. Wobec faktu, że w dniu 1 lipca 2015 r. polski organ rentowy poinformował słowacką instytucję ubezpieczeniową, że dla wnioskodawcy właściwe jest ustawodawstwo polskie, a ta w ciągu dwóch miesięcy nie zgłosiła zastrzeżeń do tak ustalonego ustawodawstwa, tymczasowe określenie ustawodawstwa stało się ostateczne i w konsekwencji organ rentowy słusznie w zaskarżonej decyzji stwierdził, że dla wnioskodawcy od dnia 1 lutego 2013 r. właściwe jest ustawodawstwo polskie. Sąd Apelacyjny stwierdził, że pracodawca słowacki nie jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c., gdyż rozpoznawana sprawa nie dotyczy bezpośrednio jego praw i obowiązków, bowiem w świetle art. 6, art. 15 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego współpracują ze sobą tylko i wyłącznie instytucje zainteresowanych państw.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł wnioskodawca, zaskarżając go w całości. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego oraz zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpatrzenia, a także o zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: 1) art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego w związku 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego przez jego niezastosowanie i uznanie, że skarżący od dnia 1 lutego 2013 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na Słowacji oraz

prowadzenia działalności na własny rachunek w Polsce oraz obowiązywania normy kolizyjnej wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej, 2) art. 3 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 6 k.c. przez jego błędną wykładnię i uznanie, że skarżący zobowiązany był do przedstawienia dowodów na potwierdzenie, iż rzeczywiście podlegał ubezpieczeniu społecznemu na Słowacji oraz że świadczona przez niego praca nie miała charakteru marginalnego, 3) art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego przez jego zastosowanie i uznanie, że praca najemna skarżącego na rzecz M. s.r.o. stanowi pracę o charakterze marginalnym.

Skarżący zarzucił także naruszenie prawa procesowego mającego istotny wpływ na wynik sprawy - art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. polegające na nie uwzględnieniu przez Sąd Apelacyjny nieważności postępowania, wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw jako zainteresowanego w sprawie.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywiste uzasadnienie skargi i na nieważność postępowania.

W ocenie skarżącego o oczywistym uzasadnieniu skargi „świadczy nieprawidłowa ocena Sądu drugiej instancji, że organ rentowy prawidłowo - zgodnie z normami dot. koordynacji - przeprowadził postępowanie wyjaśniające w zakresie ustalenia ustawodawstwa wnioskodawcy w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo naruszenia w tym zakresie art. 16 rozporządzenia wykonawczego”. Tymczasem organ rentowy od razu, mimo braku podstaw ustalił, że właściwym będzie ustawodawstwo polskie, kierując do instytucji słowackiej pisma z dnia 9 czerwca 2015 r. i z dnia 1 lipca 2015 r. informujące o ustalonym ustawodawstwie polskim jako tymczasowym. „Postępowanie organu nie było realizacją zapisów art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego, bowiem zgodnie z tym przepisami organ polski miał obowiązek ustalić jako tymczasowe ustawodawstwo wynikające z art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, bezsprzecznie jako ustawodawstwo słowackie. I ustalając ustawodawstwo słowackie miał obowiązek zgodnie z art. 16 ust. 2 w/w rozporządzenia poinformować o tym instytucję słowacką, co rozpoczęłoby biegu dwumiesięcznego terminu, o którym mowa w art. 16 ust. 3” tego rozporządzenia.

Zdaniem skarżącego, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także naruszenie przez Sąd drugiej instancji „przepisów procesowych, przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, iż doszło do nieważności postępowania i nie uwzględnienia tego zarzutu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jednym z koniecznych elementów skargi kasacyjnej jest, jak wynika z art. 398⁴ § 2 k.p.c., wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się, jak wielokrotnie wyjaśniano w orzecznictwie Sądu Najwyższego, z przesłankami rozważanymi przez ten Sąd podczas tzw. „przedsądu”, a więc na posiedzeniu, którego przedmiotem jest przyjęcie lub odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przesłanki te określone są w art. 398⁹ § 1 k.p.c. i tylko one podlegają badaniu w tej fazie postępowania, a przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania następuje wtedy, gdy zachodzi choćby jedna z nich. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania winno zatem koncentrować się na wykazaniu istnienia takiej przesłanki, przy czym treść tego uzasadnienia nie może być dowolna, bo konieczne jest oparcie jej na argumentacji jurystycznej. Pozostaje to w ścisłym związku z modelem skargi kasacyjnej, w którym rozpoznanie skargi następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarga opiera się na przesłance nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) oraz oczywistego uzasadnienia (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Jeżeli przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest twierdzenie skarżącego, że skarga jest oczywiście uzasadniona, powinien on w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego

jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860).

W skardze kasacyjnej nie ma uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania w powyższym rozumieniu, ponieważ deklarowana w skardze kasacyjnej oczywista zasadność środka odwoławczego nie ma postaci kwalifikowanego naruszania art. 16 rozporządzenia wykonawczego, widocznego na pierwszy rzut oka. Z art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego *expressis verbis* wynika, że ustalenie ustawodawstwa ma nastąpić „niezwłocznie”. Przepis zastrzega, że takie wstępne określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy, a instytucja, która dokonała ustalenia informuje wyznaczone instytucje każdego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca, o swoim tymczasowym określeniu. Nawiązując do twierdzeń skarżącego mających przemawiać za oczywistością skargi kasacyjnej, z przepisu tego nie wynika, że organ rentowy był zobowiązany do przeprowadzenia skrupulatnego postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką. Potrzeba komunikacji między instytucjami ubezpieczeniowymi zachodzi dopiero wówczas, gdy wystąpi „brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa”, a między zainteresowanymi instytucjami dojdzie do „rozbieżności opinii”. Rozporządzenie wykonawcze stanowi, że w takim wypadku „podmioty te starają się dojść do porozumienia”, a „ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego jest określone na mocy wspólnego porozumienia”. W rozpoznawanej sprawie polski organ rentowy w dniu 1 lipca 2015 r. poinformował słowacką instytucję ubezpieczeniową o tymczasowym ustaleniu dla skarżącego, jako właściwego, ustawodawstwa polskiego, a zatem zastosował się do wymogu art. 16 ust. 2 rozporządzenia

wykonawczego. Brak zastrzeżeń ze strony słowackiej zgłoszonych w ciągu dwóch miesięcy oznaczał, że podziela ona stanowisko organu rentowego o właściwości ustawodawstwa polskiego i spowodował, że tymczasowe określenie ustawodawstwa stało się ostateczne. Nie można wobec tego stwierdzić, że komunikacja między instytucjami polską i słowacką odbyła się z naruszeniem art. 16 rozporządzenia wykonawczego. W każdym razie, uchybienie temu przepisowi nie jest oczywiste, co oznacza, że nie ma podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Dodatkowo należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącego zakresu kompetencji instytucji właściwej miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa w procedurze określonej w art. 16 rozporządzenia wykonawczego przyjęto, że instytucja właściwa miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie ma uprawnienia do oceny ważności stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim (por. wyrok z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47). Niemniej, jak w postanowieniu z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16 (LEX nr 2139243), Sąd Najwyższy stwierdził, że instytucja ta ma kompetencję do weryfikacji marginalnego charakteru pracy najemnej w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia 987/2009 w zw. z art. 13 ust. 3 rozporządzenia 883/2004 (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2016 r., I UZ 34/16, LEX nr 2180091). W związku z tym stanowiskiem należy wskazać, że w rozpoznawanej sprawie organ rentowy był władny dokonać oceny marginalnego charakteru pracy ubezpieczonego, a ocena taka była niezbędna dla zastosowania art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego oraz art. 16 rozporządzenia wykonawczego. Odpowiednio kompetencję taką miał sąd weryfikujący prawidłowość zaskarżonej decyzji w przedmiocie ustalenia właściwego ustawodawstwa dla osoby, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich. Ocena taka wynika z faktu wprowadzenia na poziomie regulacji unijnych warunku marginalności pracy (art. 14 ust. 5b rozporządzenia 987/2009), od którego uzależniono zastosowanie art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, i który to warunek powinien być uwzględniony wnioskodawcy przy ustaleniu ustawodawstwa mającego do niego zastosowanie do (art. 14 ust. 5b

stosowany w związku z art. 16 ust. 2 albo art. 16 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego).

W rozpoznawanej sprawie na podstawie dokumentów przedłożonych przez skarżącego Sąd Okręgowy ustalił, że praca wykonywana w Słowacji miała charakter marginalny ze względu na uzgodniony wymiar czasu oraz wysokość wynagrodzenia, dzielając ustalenia organu rentowego w tym zakresie. O tym ustaleniu tymczasowym organ rentowy poinformował słowacką instytucję, która nie zakwestionowała, że dla skarżącego właściwe jest ustawodawstwo polskie. Sąd Apelacyjny z kolei ocenił, że Sąd Okręgowy słusznie uznał, że praca skarżącego na terenie Słowacji miała charakter marginalny, co skutkowało, zgodnie z art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego nieuwzględnieniem tej pracy dla celów określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa i tymczasowego ustalenia, że ustawodawstwem właściwym wnioskodawcy począwszy od 1 października 2013 r. jest ustawodawstwo polskie.

Z kolei uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w zakresie przesłanki nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) nie spełniło wymogu wykazania istnienia tej przesłanki, ponieważ trudno za wywód prawny zmierzający do jej wykazania uznać lakoniczne twierdzenie skarżącego o „nieważności przepisów procesowych”, pozbawione jakiegokolwiek konkretyzacji tych przepisów, jak też jedynie śladowe zasygnalizowanie, że chodzi o pominięcie pracodawcy jako zainteresowanego, mające świadczyć o „pozbawieniu go możliwości obrony praw w toku niniejszego postępowania”. Dlatego tylko na marginesie należy zwrócić uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się obecnie, że wstępnym warunkiem nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c., tj. pozbawienia strony możliwości obrony swych praw, są uchybienia formalne sądu, w wyniku których strona pozbawiona zostaje możliwości brania udziału w sprawie oraz zgłoszenia twierdzeń faktycznych wniosków dowodowych i zarzutów. W sprawie nie zachodzi nieważność postępowania w tym znaczeniu. W myśl bowiem art. 477¹¹ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z zasadą terytorialności, chodzi w tym przepisie o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych (zob. art. 6 ust. 1 *in principio* ustawy z

dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.), stąd nie ma on zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów wedle obowiązującego w nich prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 września 2016 r., I UZ 14/16; z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, z dnia 21 listopada 2016 r., II UK 735/15 i II UK 734/15, niepublikowane; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892; z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375; z dnia 13 września 2017 r., I UK 328/16, LEX nr 2389586). Zatem nieuprawnione i bezskuteczne procesowo byłoby wezwanie pracodawcy słowackiego skarżącego, jako zainteresowanego w sprawie toczącej się z odwołania skarżącego, w której apelację składał również skarżący.

Biorąc pod uwagę przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

r.g.